

lálna. A kormány minduntalan újabb és újabb változtatásokra akarta birni Vázsonyit és így történt, hogy a nehéz munkát egyre késleltették és Vázsonyi még mindig nem tehette a Ház asztalára a választójogi javaslatot.

A kormány tagjai pedig belátták a parlament feloszlatásának szükségét — azonban nem történt semmi. Ide-oda szabdalják a javaslatot, megnyomortották — s mindezt tisztára személyes érdekből. A magyar politikának talán legnyomoruságosabb korszaka volt ez. 1917 nyaráig az általános, titkos választójogot propagáltam, nem csupán a városokban, de mindenütt s hivatkozhatom arra is, hogy már az előző évben a legradikálisabb szószólója voltam a választójognak. Ebbeli eszmeközösségünk közelebb hozott Vázsonyihoz, az arisztokráciából csak én tartottam fenn vele bizalmasabb érintkezést. Szükségük volt rá, politikát csináltak vele, de számukra megmaradt a polgári zsidónak. Fölhasználták mint elsőrangú választójogi szakértőt, fölhasználták, mint a szocialistáknak is megbízottját. Mikor hat hónapi minisztersége után automatikusan a titkos tanácsossággal tüntették ki, az udvari körök föl voltak háborodva. Titkos tanácsos — egy zsidó fiskális! Meg voltak győződve, hogy itt a világ vége.

És másfél esztendő múlva mégis ez a zsidó fiskális, Vázsonyi, becsülettel megtartotta az esküt, melyet mint titkos tanácsos, királyának tett.

Egyik minisztertanács alkalmával szóba került a bresztlitovszki béke ügye is. A békeföltételek ellen semmiféle tiltakozás sem hangzott el. Bevallom, egy véleményen voltam Czerninnel, aki a fősulyt pillanatnyilag a „kenyérbékére“ vetette; nem ismertem az ukrajnai viszonyokat és akkor még teljesen megbiztam Czerninben. Ekkor jött Vázsonyi a terembe, ő volt az egyetlen, aki a breszti békével nem értett egyet és követelte, hogy különvéleménye jegyzőkönyvbe vétessék.

— „Egy bolsevista rendszerrel, tehát egy olyan rendszerrel kötött béke, amely a fennálló világrenddel szemben áll, nem béke, — nem az a béke, amint egy rendezett államnak kötnie szabad. Az entente sohasem fogja a bolsevistákat és az általuk kötött békét elismerni. A bolsevista Oroszországgal kötött béke nem hoz közelebb a világbékéhez, de bizonyára közelebb viszi a világot a bolsevizmushoz.“ Vázsonyi volt tehát az egyetlen felelős állásban levő politikus, aki tisztán látta a jövőt és bátorsága is volt véleménye kimondására.

Budapesten egyik megbeszélést a másik után folytattuk: Vázsonyi, Zlinszky István, Tóth János,

Szmrecsányi György, Hédervári Lehel, Létai Ernő és mások. Vázsonyi tisztán látott.

— E pillanatban — mondta — legfontosabb az, hogy az utcán uralkodjunk. Csak oly kormány képzelhető tehát, mely a lakosság széles rétegeinek bizalmára támaszkodik. A mi kormányunk ezt nem mondhatja magáról. Súlyos idők következnek. Nem vagyok monarchista, de Windischgraetz, — mondta felém fordulva, — *mondd meg a királynak, hogy én, a zsidó Vázsonyi, meg fogom tartani eskümet, melyet mint titkos tanácsos tettem. Legyen idejében tisztán vele, hogy keveseket fog találni, akik így járnak el, mint én.*

Ez volt Vázsonyi. Nyíltan mondta:

— Megesküdtem királyomnak és nem vagyok képes arra, hogy ma ennek, holnap annak tegyek esküt.

Vázsonyi engesztelhetetlenül gyűlölt mindent, ami irreális, ami hazug, ami kalandorszerű, ami becstelen és mindez megtestesült előtte Károlyiban és cinkosaiban, a radikálisokban.

Eközben Andrassy Ella két leányával — mert ott volt Pallavicini örgróf felesége is — az ebédlőbe ment és politikáról beszélgetett velük. Katinka, Károlyi felesége felállt, a szalón ajtaján figyelt, ahol barátaink tárgyaltak. E pillanatban épp Vázsonyi beszélt és a maga temperamentumos módján mondta:

— Károlyi Budapest legnagyobb csirkefogóinak kezében van.

A cikk további részeit a cenzura törölte.

Amerikai magyarok az antiszemitizmus ellen.

Az amerikai Verhovay Segélyegylet, amelynek 25.000-nél több keresztény tagja van, 300 osztályának többszázra rugó delegátusa jelenlétében közgyűlést tartott, melyen Daragó József elnök indítványára egyhangulag tiltakozást jelentettek be a magyarországi zsidó-elnymatás ellen. Elhatározták, hogy a magyar országgyűléshez azzal a kéréssel fordulnak, hogy akadályozzák meg ezeket az állapotokat, mert a magyarság jó hírneve Amerikában és mindenütt másutt általuk csorbát szenved és az ilyen eljárást a keresztény vallás arculesapásának tartják. Kimondotta az egyesület, hogy az Ébredő magyarok vegyenek példát az ébredő amerikai magyar keresztyének valódi eljárásáról. A gyűlésen ünnepélyesen kijelentették, hogy a zsidókat éppen oly jó magyaroknak tartják, mint a keresztyéneket.

Jövő számunk: **Újévi ünnepi szám**
Minden zsidó háznál ott legyen!

Zsidó egyetemet!

A magyar zsidóság programjába első pontként vegye be egy zsidó egyetem felállítását.

Azokat a sebeket, amelyeket a numerus clausus törvénybe iktatása út a zsidóságon, sem beszéddel, sem irással, sem propagandával, sem ugynevezett felvilágosító munkával meggyógyítani nem lehet és nem lehet orvosolni azzal sem, hogy diákjainkat külföldre küldjük ki tanulni.

A törvényjavaslat, ha törvényerőre emelkedik, megfosztja a zsidóságot a kulturális fejlődés, emelkedés lehetőségétől. És nem csak ezt teszi, de mai kulturális színvonalát mélyre lesülyeszti. Ebbe bele nyugodni nem lehet, arra viszont, hogy változtassunk rajta, csak egyetlenegy mód van. Az, hogy magunk állítunk fel iskolákat gyermekeink számára.

Az iskola-ügy a magyar zsidóság életében elsőrendű létkérdéssé lépett elő.

Nem kétséges, hogy egy olyan mozgalom, amely zsidó egyetem felállítására irányul, Magyarországon csak nagy sikerrel végződhetik.

Nem lehet kétséges, hogy az egyetem felállításához jogunk van. Megadja erre a jogot a recepciós törvény, amely a felekezetünk egyenlőségét mondja ki és nyilvánvalóvá teszi jogunkat az a tény, hogy Magyarországon ezidőszerint működik is olyan egyetem, amelynek felekezeti jellege egészen kétségtelen. A debreceni egyetem: református egyetem. Theológiai kara is: kálvinista. Nem lehet tehát elvi akadály a annak, hogy egy zsidó egyetem is felállíthatassék.

Ha ilyen elvi akadályt állítani megkockáztatná valaki: a magyar törvényen kívül a békeszerződéssel is szemben találná magát. A békeszerződés kifejezetten elismeri a kisebbségek ama jogát, hogy iskolákat állíthatnak. Ezzel a jogunkkal élni kell.

Arra a kérdésre, hogy lehet-e élni, van-e lehetőség zsidó egyetem felállítására, az alábbiakban akarunk — vázlatosan — konkrét választ adni.

Egyetem felállításához négy főtenyezőre van szükség. Először: tudósokra, tanárookra. Másodszor: diákokra. Harmadszor: pénzre. Negyedszer: helyiségre.

Ami a tanári kart illeti, bizonyos, hogy zsidó tudósainkból olyan professzori gárda telnék, amelyik semmiben sem maradna — például — a német egyetemek előadóinak tudományos szintje alatt. *Goldziher* Ignác nevét ismeri az egész világ. *Stein* Lajos, a földrajztudós, *Pollák* Illés, a kiváló jogtudós, *Pfeiffer* Ignác, a vegyész, *Fehér* Lipót, a matematikus, *Mahler* Ede, az egiptológus, *Alexander* Bernát, a bölcsész, történetíró és esztétikus, *Szily* Adolf, a szemész, *Ferenczi* Sándor, a pszichoanalitikus, *Marczali* Henrik, a historikus, *Meller* Simon, a műtörténész, *Balassa* József, a magyar nyelvész, a Nobel-díj-nyertes: dr. *Bárány*, *Bánóczi* József, az irodalom- és filozófia-történész, *Turóczi-Trosztler*, a német irodalomtörténész: legalább Európaszerte ismert mivelői tudományuknak. Körük sorakoznának a *theológiai* fakultáson: *Blau*, *Guttman*, *Weisz* Miksa tanárok; az *orvosi* karon: *Alapi*, *Rosenak* és *Fischer* sebészek; *Benedikt*, a belgyógyász,

Berczeller, a nőorvos, *Flesch*, a gyermekorvos, *Mohr* és *Vermes*: szemorvosok, *Polatschek*, a fül- és gégeorvos, *Révész*, az idegorvos; a *filológiai* szakon: *Munkácsy* Bernát, *Kunos* Ignác, *Geréb* József nyelvészek; *Roheim* Géza etnografus; *Molnár* Géza zenetörténész; *Sebestyén* Károly esztétikus; *Kardos* Albert magyar irodalomtörténész; *Feleky* Géza művészettörténész; a *jogi* karon: *Vázsonyi* Vilmos, *Visontai* Soma, *Wittmann* Ernő, *Baracs* Marcell, *Désy* Géza. A hivatottak listája korántsem teljes. A zsidó egyetem tanári karának névjegyzéke a zsidóság s különösen a magyar zsidóság prestizsét világszerte emelné.

Ahogy tanárokból, úgy diákokból sem lenne hiány. Ha ma megnyitnák a magyar zsidó egyetemet, egy hét alatt háromezer hallgatója is lenne.

S hogy belátható időn belül megnyíljon: nem lenne anyagi akadály sem. A magyar zsidóság áldozatkészségén kívül, amely eddig kétségtelenül még soha nem látott mértékben nyilvánulna meg ezért az ügyért, amely kulturális magasrendűségünk s vele együtt fennmaradásunk kérdése is, a magyar zsidóságon kívül *bizton számíthatunk amerikai magyar hittestvéreinkre is*, akik — erről meggyőződhattunk! — éberrel figyelik sorsunk forgandóságát és mindenre készek, hogy boldogulásunkat intézményesen biztosítsák ebben az országban.

Az egyetem céljaira *helyiség* is állana rendelkezésünkre. A *theológiai* és *filozófiai* fakultások elhelyezhetők lennének a rabbiképző intézetében, az *orvosi* kiképzést pedig *négy zsidó egészségügyi intézmény*: a két zsidókórház, a gyógyíthatatlan betegek kórháza és a szülészeti klinika könnyítené meg. Csak a jogi kar számára kellene megfelelő elhelyezésről gondoskodni.

Ebből a hevenyészett vázlatból is kiviláglik, hogy a zsidó egyetem felállítása egyáltalán nem esik kívül a lehetőségek határán. Csak az kell, hogy érdekében meginduljon a mozgalom és hogy ezt a mozgalmat céltudatosan megszervezzék. Az ország legnagyobb hitközségére: a pesti zsidó hitközségre vár a feladat, hogy megvalósítsa ezt a gyönyörű tervet. Gondoljon az iskola nélkül maradt, a tudás biradalmából kizárt és száműzött zsidó diákok ezreinek keserves várakozással muló, meddő hónapjaira és gondoljon erre minden magyar zsidó. Lehetetlen, hogy ennek a gondolatnak varázsos ereje ne legyen. De ne ökolbe szorítsa kezünket ez a gondolat, hanem: orvoslásra, cselekvésre, alkotásra, építésre nyissa meg. És adakozóvá, bőkezűvé, önfeláldozóvá, odaadóvá tegyen mindenkit. A legdrágább kincstől akarnak megfosztani bennünket: a kulturától. Élhet-e nélküle a zsidóság?

Három vaskoronarendes zsidó főhadnagy

A volt császári és királyi 25. gyalogezred tábori újságjának, a *Palóc Bakának* tanúsága szerint 1918 októberében a losonci ezred három zsidó tisztje érdemelte ki s kapta meg a III. osztályú vaskoronarendnek főtisztek számára igen kivételes kitüntetését:

Krauss Jenő tartalékos főhadnagy (csepeli kereskedő),
Sziklai Béla tartalékos főhadnagy és
az ellenség előtt elesett *Schnabel* Brunó tartalékos főhadnagy.

Az apró füvek.

A recepciótól a numerus claususig — a legújabbkori magyar liberalizmus két szélső pontja: x x
x x x x x x x

„Csak azt ne mondjuk, hogy liberális...“ — mondta minap *liberális* állásfoglalásáról egy fiatal képviselő a folyosón, — mondjuk: demokratikus, mondjuk: mérsékelt, mondjuk: haladó, csak azt ne mondjuk, hogy liberális!

Valamikor arra is azt mondták, hogy *liberális*, ami minden inkább volt, mint liberális, — most, úgy látszik, arra se nagyon ajánlatos azt mondani, hogy: liberális, ami valóban az; valaha: mentőkörülmény, ma: a legsúlyosabb vád; valamikor a legkonzervatívabb politikusok is mosolyogva mondogatták, hogy „hiszen tulajdonképp én is liberális volnék“, most borzadályal emlegeti a liberalizmust a legliberálisabb is. Pedig épp Magyarországon sohasem lehet szégyen a liberalizmus, pedig épp nemzeti szempontból semelyik politikának sincs oly gazdag történelmi hagyománya, mint a liberalizmusnak. Sajátságos jelenség ez, — másutt a hagyomány a konzervatív politika leghatalmasabb emeltyüje, minálunk a nemzet legdrágább hagyományai a liberalizmushoz tapadnak: liberalizmuson természetesen nem valami zárt principiumot értve, hanem a jogegyenlőségnek, demokratikus kormányzatnak, egyéni szabadságnak azt a szellemét, amely a múlt század második felében formálta a maga képére Európa politikai életét. A szellemre gondoltunk, amikor megállapítjuk, — amit különben már nagyon sokan állapítottak meg előttünk, — hogy reformáción és ellenreformáción, kurucvilágon és labancvilágon, a nemzeti sülyedés és a nemzeti emelkedés, a szabadságharc és a katasztrófa esztendein keresztül: a liberalizmus mindenha ölelkező ríme volt a nemzet politikai, kulturális és gazdasági fejlődésének. „Bécs“, ez nemcsak a magyarsággal szemben való reakciót jelentette évszázadokon át, de jelentette a reakciót: a vallásszabadsággal, a lelkiismereti szabadsággal, a

Uj imaterem Budán.

Guttman Vilmos báró, a nagykanizsai zsidó hitközség volt elnöke és volt zsidó kerületi elnök, Albrecht-utí palotájában új imatermet rendezett be. Az imaterem kiváló egyházi művészek tervei szerint, nagy festők közreműködésével készült. Ennek az imateremnek a berendezéséről abból az alkalomból adunk hírt, hogy a báró urat, a nagykanizsai zsidó hitközség volt elnökét és volt zsidó közigazgatási elnököt, a budai zsidó hitközség felszólította, hogy fizesse ki háromszáz-koronás kultuszadó-hátralékát. A felszólításra Guttman Vilmos báró közölte a hitközséggel, hogy ugyanis, mint a nagykanizsai zsidó hitközség volt elnöke, ugyanis, mint volt zsidó kerületi elnök, ugyanis, mint Guttman, ugyanis, mint báró és ugyanis, mint olyan, családjával egyetemben kikeresztelkedett és ennek következtében a megsürgetett háromszáz koronát legfeljebb ajándékképpen küldhetné el a tőle — ah! — oly távoli izraelita hitközségnek. x x x x x x x x x x
a budai zsidó hitközség, a volt hitközségi báró hátralékos kultuszadójáról lemondott és azt a buzgó elnök új házi imateremének további feldiszipítésére ajándékozta.

nemzeti nyelvvel és a haladó gazdasági politikával szemben. A nemzeti gondolat és a jogegyenlőség gondolata egymás hordozói — a nemzetietlenség és a jogfosztás szintén. És aki ismeri az 1790/91, az 1825/27, az 1832/36, az 1839/40, az 1843/44. és 1848-i magyar országgyűlések történetét: tudja, hogy ugyanazok szálltak szembe a liberális és demokratikus törekvésekkel is, akik a magyar nyelv ellen, a magyar nemzeti törekvések ellen viseltek állandóan hadat. Kissé furcsa, ha a nemzeti hagyományok jogán bélyegzik meg a liberalizmust és igazán nem tudjuk, hogy milyen elődre hivatkozik a *nem liberális* politikus, író, újságíró, jogász, kulturpolitikus: Kossuthal, Széchenyivel, Wesselényivel, Deákkal, Petőfivel, Arannyal, Vörösmartyval, Eötvös Józseffel szemben? És igazán nem tudjuk, hogy milyen elődre hivatkozhatik mondjuk: egy kisczardapolitikus, aki ellensége a liberalizmusnak, mikor a Rákócziak szabadságharcától a Mária Terézia-féle urbaniumon, II. József reformjain, a Lipót jobbágytörvényein, az erdélyi országgyűlés határozatain, Berzeviczy Gergelyen, a robot-ellenes 1828-i mozgalmon, Széchenyi, Wesselényi, Deák, Kölcsey fellépésén, az új országos urbértörvényen, az örökváltságon át a teljes jobbágyfelszabadításig egyetlen példát sem talál, ami nem azt bizonyítaná, hogy a liberális szellem emelkedése és sülyedése szerint emelkedett és sülyedt a parasztság helyzete. A törvény előtti egyenlőség forrása: 1848, ugyanakkor szabadul fel a zsidóság. Dehogy is véletlen ez, eklektikus szabadság nincs és ami csak X-nek ad szabadságot, de Y-nak nem: az privilégium és 48-al épp a privilégiumellenes évtizedes harc zárul le. Igaz, a zsidóság fölszabadulásával majdnem egyidejű az első antiszemita mozgalom, de igaz az is, hogy üzleti érdekeiket féltő német kispolgárok csinálták. A zsidók szabadságharckorabeli magatartásának egész irodalma van, elég Kossuth Lajosra hivatkozni. Pedig még azoknak is igazuk van, akik azt mondják, hogy a zsidó 48—49-ben is hadiszállító volt — igen, a bécsi záron át a zsidók hozták a kinint a beteg honvédeknek. „De nem erről van szó, hanem a kiegyezés utáni világról“, — mondják, a liberalizmusról: amit úgy is hívtak, hogy liberalizmus. Csakhogy a 67 utáni liberalizmus nem a rózsafán nőtt és akik hirdették és csinálták, nem egy idegen bolygóról toppantak le váratlanul, a 67 utáni liberalizmust a 48 emberei hozták: Deák, Andrássy, Eötvös, Kemény, Trefort, Lónyay. Folytatás volt az és nem volt dicstelen folytatás később sem: Tisza Kálmánon át a világháborúig. Igaz, a liberalizmus ellen rengeteg gyűlölet halmozódott föl, de ne felejtjük el, hogy „szabadelvűpártnak“ hívták a pártot, amely egyrészt rendkívüli hatalmi sullyal nehezedett az egész közéletre és másrészt a kiegyezés politikáját is képviselte, „Ausztria-Bécset“, amelynek koncepcióját egyre inkább feszítette a nemzeti élet teljességére irányuló ellenállhatatlan törekvés. Igaz az is, hogy a liberalizmus nap-sütése — mint mindenütt a világon — rengeteg szemetet érlelt nálunk is, mint mindenütt a világon, bizonyos tekintetben tunya volt, ingadozó az abszolutizmus és a szocializmus támadásaival szemben, tulságosan is csak középosztálybeli és szociálpoliti-

kailag kissé tartalmatlan. Igazságos politikát képviselt, magát az igazságot, ... la vérité, rien, que la vérité, de az egész igazságot. A nemzetiségi politika egyensúlyának — a Szent István-birodalom oszthatatlanságának azonban mégis csak eddig bebizonyítottan legklasszikusabb vetülete volt; ne felejtjük el, hogy a liberalizmus kora volt Nagy-Magyarország kora és szinte ezeregyéji tünemény volt, ahogy itt a 48-at követő katasztrófák ciklusából, a földbirtokososztály Bach-korszakbeli hanyatlása, a teljes szellemi elernyedés, a gyarmati kizsákmányoltatás és a pénzügyi krach mélységeiből öt évtized alatt konszolidált politikai, kulturális, gazdasági államhatalom emelkedett ki s csak a háboruban láttuk, hogy mily óriási segélyforrásokkal.

Zsidókérdés ez? Zsidókérdés volt a liberalizmus, mikor szinte varázsütésre oly hallatlan gazdasági erőt szabadított föl, csak azért, mert a sok erő közt zsidó erőket is szabadított föl? Zsidó erőket, amelyek soha, egy pillanatra se váltak szegényévé a magyarságnak; zsidó erőket, amelyek a legtermékenyebb magyar erők voltak, akár gyárat emeltek, akár vasutat építettek, akár tudományos munkával szolgálták hazájukat. *Nem volt csak zsidókérdés a liberalizmus, amikor hatalmon volt és nemcsak zsidókérdés most sem: amikor elbukott.* És itt most csak arról van szó, hogy a magyar liberalizmus története még sem az a szörnyű fertő, aminek most sokan láttatják.

x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x
x x x x x x x x x x x x x Nem az még ma sem, amikor a numerus clausus javaslattal a liberalizmus holttányilvánítási eljárása készül. De erő a történelemben sem vész el s a *magyarság gerince, a földműves nép ma is liberális, nem politika szerint és nem is politikából, de mert jó, mert bölcs, mert józan és mert igazságos.* Mikszáth Kálmán ír valahol az „*apró füvekről*”. Elmondja, hogy a tisztaeszlelő pör idején azt mondta Eötvös Károlynak, hogy: „ha a nemzetek tévednek, a nemzeteknek mégis igazuk van és ha az egész magyar nemzet haragszik a zsidókra, haragudjunk mi is”...

„A nemzet, mondta erre Eötvös Károly, a nemzet... a sok száz meg százezer apró névtelen ember, aki fiz-tizenöt holdacsakját szántja otthon s aki nem törődik vele, mit irtok ti az ujságokban. Ez a nagy, hatalmas nemzet és ha a szélroham rázza a fákat, a galyak ropognak, a kukoricaszárak rohanak a szél irányában, a sások és bogáncsok hajladoznak: —

De a kis füvek, azok meg se mozdulnak.“

Tandijak.

A békéscsabai ágostai evangélikus Rudolf-főgimnáziumban megkezdődtek a beiratások. Az intézet igazgatósága most közzétette a felvételi feltételeket. A tandij a hirdetmény szerint a következő:

Protestáns vallásuaknak	300 korona
Más keresztényeknek	400 „
Izraelitáknak	1200 „

Istentisztelet tisztviselők, menekültek és főiskolai hallgatók részére.

A Pesti Izr. Hitközség előjárósága külön, fényes istentiszteletet rendez Roshasono és Jomkipur ünnepeken a dohány-utcai templomban zsidó vallásu tisztviselők és alkalmazottak, továbbá menekültek és főiskolai hallgatók részére. Ezen istentiszteletek minden ünnepnap déli 12—2 órákor tartatnak és teljesen díjmentesek.

Ennek kapcsán még közöljük, hogy a főünnepek alkalmából 44 templomban tartanak istentiszteletet és pedig 11 hitközségi és 33 imaegyesületi templomban. Magánosok számára engedély nem adatott.

Zsidó tiszték a lengyel hadseregben.

Mint Varsóból jelentik, a lengyel hadügyminiszter értesítette a zsidó nemzetgyűlési klubot, hogy a zsidó-hitű tiszték ügyét, kik behívásukkor az egyszerű legénység közé voltak beosztva, a klub óhajának megfelelőleg szabályozta és áthelyezte őket a tisztikarba.

„Az anyatejjel...“

„Az anyatejjel szivtam magamba a zsidók elleni gyűlöletet“ — mondta Illy László, a Lipót-köruti vérengzés hőse, a bírósági főtárgyalás termében. — Illy Lászlóval nem polemizálunk. Vele szemben kimondotta az utolsó szót a magyar bíróság ítélete. Csak ennél a hetyke görögtüzes frázisnál szeretnénk megállni egy percre. Az anyatejre való hivatkozás, mely szállóige módjára forog közszájon, azt szokta jelenteni, hogy annak, ami van, öröktől valóságot, állandóságot, nemzedékről-nemzedékre való átöröklődést tulajdonítunk. A lassu fejlődés csendes idejében talán nem csodálatos a meglévőnek ez a messze múltba való visszahelyezése. Aki az utolsó két esztendő eseményeit gondolkodó fejjel és látó szemmel átélte, az kissé kritikai tekintettel fogja bírálni ezentúl az anyatejre való hivatkozást. Mert ha igaz volna, hogy válogatás nélkül minden, ami bennünk van, minden rokonszenvünk és gyűlöletünk, tiszteletünk és lekicsinylésünk, értékelésünk és ítéletünk az anyatejjel került belénk, akkor az anyatej volna a legösszetettebb táplálék a világon. Hány elmentéses hangulat, különböző világnézet, merően szembenálló ítélet viharzott át az utolsó két esztendőben az emberek tekintélyes tömegein. És mégis. Talán nem legenda az anyatej-elmélet. De akkor magyarázatot kell találnunk a nagy lelki átváltozások látszólagos elmentmondására. A magyarázat igen egyszerű. Vannak az emberben és a tömegekben állandóságok és vannak változékonyságok. Az anyatej az állandóságokat viszi át egyik nemzedékről a másikra, a változékonyságok ráragadnak az emberre. Azoktól megszabadul, hogy ujakat aggasson magára. Az emberi léleknek kétféle tartalma van. Vannak elemei, melyek olyanok, mint a fa, amely a földbe eresztí gyökereit és onnan szivja táplálékát. Ezek benne vannak az anyatejben és átszállnak azzal. Vannak hangulatok és jelszavak, melyek a levegőben nőnek és szaporodnak, mint a bacillus és amelyeknek egy erős napfény kell és megöli őket.

Az Illy László legénykedő frázisában mindenestre csunyan és hazugul van alkalmazva az anyatej-hasonlat. Egy bizonyos. Az anyatej sohasem volt lázító folyadék. Az anyatej nem visz át gyűlöletet. A gyermekek szerelemben fogannak. Az anyatej a szerelmes anya tápláléka a szerelem gyermeke számára. Az anyatejjel csak szeretetet sziv magába az új ember. A meg-

békélt érzelmeik meleg szereletét. Az anyatej nem tanítja arra soha gyermekét, hogy vért ontson, embert öljön. Az anyaság az életadás, a fajfentartás hordozója a természetben. Az életet adó anya nem taníthat arra, hogy életet ki kell oltani. A természet a maga rendje ellen vétkezne, ha a gyilkos gyűlölet érzelmeit azokkal plántálná tovább, akik az emberi nem fentartására vannak hivatva. És nem igaz, hogy az emberiségnek szüksége van a gyűlölködésre. Nem igaz, hogy az emberi szervezetnek szüksége van rá, hogy vért ontson. Szerencsére az anyák nem politizálnak, hanem életet adnak. És a természet csak embereket teremt és nem pártembereket.

Az Illy László hazug hősködése szinte rákényszerít egy kis visszatekintésre. A Lipót-köruti tett hőse a múlt század legvégén született. Alig öt évvel később, hogy a magyar törvényhozás bevett vallásnak ismerte el a zsidó felekezetet. Az egyházpolitikai harcok diadalmas befejezésének a hangulata lengte át akkor a köztudatot. Abban az időben volt Wlassics Gyula kultuszminiszter. Eötvös Károly akkortájt írta a „Nagy pert”. Még nem mult el annak a nagy, boldog ünnepségnek a mámore, melyben a négy folyó és három halom országának minden fia testvéri érzésben forrt eggyé, hogy megülje hangos ujjongással a diadalmas Magyarország ezeresztendősi ünnepét. A nemzetek ünnepei nem napokig, hanem hosszú évekig tartanak és Illy László egész gyermekkorát bearanyozhatta a mileneum mindnyájunkat összefogó nagy ünnepi hangulata, melyben ez a sok vizsálytól és vihartól tépett nemzet talán legbékésebb, legboldogabb és legegységesebb éveit élte. Az anyatej nagyhangú rágalmozója még ovodába járhatott, mikor az egész országot felvillanyozta a magyar ipar fejlesztésének teremtő hangulata. Az iparteremtő munkának az élén és vezetői között bizony sokan voltak annak a fajtanak a fiaiból, akik elleni gyűlöletét Illy, életének legválságosabb órájában is szükségesnek tartja hangoztatni. A zsidógyűlölet lovagja a betűket kezdhette róni, mikor megindult az új magyar irodalom. Ennek a ragyogó irodalomnak a nyelvét, a Simonyi Zsigmondék és Balassa Józsefék friss gárdája tisztította, fényezte és őrizte, nemes művészetét pedig ott kezdték el plántálni, Kiss József harcos lapjában, a *A Hét*-ben, a sokak között nem egy zsidó tehetség. x x x x x x x x x x x x

Cikkünk további részait a cenzura törölte

Amerikai segítség zsidó hitoktatóknak.

Amerikából egyre küldik jótékony emberek nyomorba jutott magyarok számára az adományokat. A piaristák épületében (Váci-utca 41.) elhelyezett *Amerikai Segítő Bizottság* az inséget szenvedő középosztály megsegítése közben módját ejtette legutóbb, hogy a zsidó tanárok, tanítók és hitoktatók is részesüljenek az amerikai küldeményekből. A kiosztásra kerülő „foot-drafterk” ellenében 12 kg. lisztet, négy és fél kg. rizst, 12 doboz kondenzált tejet és négy és fél kg. olajat kapnak a zsidó tanárok. Az amerikai segítségért ez után is köszönetet mond a zsidóság a jótékonykodóknak, akik nem feledkeznek meg a lerongyolódott, önhibájukon kívül százalmas helyzetbe jutott zsidó vallásu tanítókról. Zsidó intellektuális ezuttal részesülnek először segítségben, a Damjanich-utcában működik ugyan az amerikai zsidó segítőbizottság, de az csak rokkantakat támogat, azokat is még rendszertelenül.

A piaristák épületében működő bizottság még nem fejezte be munkásságát és ezért az Egyenlőség munkatársa fölkereste a misszió vezetőjét, Mr. Carleton G. Bowden amerikai főhadnagyot, aki a bizottság további akcióiról következőket mondotta:

— Mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy mi nem ismerünk felekezeti különbséget. Az ezután érkező adományokból éppen úgy részletelni fogjuk a zsidókat, mint a keresztényeket. Hangsúlyozom, hogy előttünk nem szempont az, kinek mi a vallása és aszerint osztjuk ki az adományokat, amiképpen azt az adakozók kiosztatni akarják. Természetesen tekintettel vagyunk a különös zsidó érdekekre és azokat mindenképpen megvédelmezzük. A kóser élelmiszerküldeményeket mindenképpen zsidóknak juttatjuk. A jövőre nézve konkrét tervekkel nem szolgálhatok, de megnyugtathatom önt, hogy a zsidók az érkező adományokból megfelelően részesülni fognak.

Arra a kérdésünkre, hogy ruhákat fog-e adni a bizottság az inségeseknek, a főhadnagy ur így válaszolt:

— Előterjesztést tettünk Amerikában a lerongyolódott középosztálynak ruhával való ellátására is, de eddig még nem kaptunk értesítést a döntésről. Amint megtudjuk az eredményt, intézkedni fogunk, hogy az arra rászorult egyének ruhát is kapjanak.

Bowden főhadnagy ur megadta hozzájárulását nyilatkozata nyilvánosságra hozatalára.

Hajza Einstein ellen.

A tudományos világ nagy büszksége, a korszakos jelentőségű relativitási elmélet feltalálója, *Einstein* berlini tanár állandóan zsidóellenes tüntetések közepontja. A német természetvizsgálók ugynevezett munkaszövetsége a napokban értekezletet hívott össze, amelyre meghívták Einstein tanárt is, aki megjelent. A gyűlésen egy *Weyland* nevű ur durván megtámadta Einstein professzort és munkáit, mire *Gehrke* tanár tudományos alapon bírálta a relativitási elméletet. Ezek az események a német tudományos világban hatalmas felháborodást keltettek. *Laue*, *Nerus* és *Rubens* tanárok nyilatkozatot adtak ki, amelyben mély megbotránkozásuknak adnak kifejezést az Einsteinnal törtétek miatt. Nyilatkozatukban kifejtik, hogy azon a példátlan gondolkodói munkán kívül, amely Einsteint elmélete felállításához vezette, másnemű munkásságával is megszerezte magának minden idők halhatatlan dicsőségét. Erre az elismerésre válaszul szombat este német nacionalista diákok inzultálták Einstein tanárt. Nagy csoportban körülvették és ilyen kiáltásokkal halmozták el: *Le a zsidóval! Nyársra kell huzni ezt a disznó zsidót! Csak nehezen sikerült Einsteint támadói közül kiszabadítani.* A nagy tudós a legutóbbi események nyomán elhatározta, hogy elhagyja kathedráját és kivándorol Németországból. Einstein tanár különben az egyetlen német ember, akivel az angol tudományos világ fölvette az érintkezést, sőt kathedrát is ajánlottak neki a háboru befejezése óta, amit azonban nem fogadott el. Egy angol tudóstársaság állapította meg: Einstein tanár Newton óta a világ legnagyobb természettudósa.

A *Vossische Zeitung* egyik munkatársa fölkereste a botrányok után Einstein tanárt, aki helyzetéről a következőket mondotta:

— Ugy érzem magam, mint aki szép ágyban fekszik, *de poloskáktól szenved.* Berlinben, különösen szűkebb tudóstársaim részéről az elgondolható legszivélyesebb magatartással találkoztam. Néhány hónap óta azonban, az angol napfogyatkozás-expe-

díció eredményei óta, amikor megállapításaim helyesége kitudódott, egy bizonyos oldalról szokatlan módon üldöznek, én pedig végre nyugalmat akarok. A kritikától egyáltalán nem irtózom, erre a legjobb bizonyíték, hogy én magam ajánlottam, hogy a nauheimi természetkutató gyűlésen a relativitási elméletet vitassuk meg. Ez előtt a tudományos társaság előtt álljon elő mindenki kifogásaival.

A Vossische Zeitung több tudóstól azt az értesülést szerezte, hogy remélik, Einsteint meg lehet tartani Berlinnek. Azelőtt is fényes külföldi ajánlatokat kapott, de nem fogadta el, mert többre becsülte az akadémikusok részéről megnyilvánuló elismerést — az anyagi előnyöknél.

Kik lesznek az új hitközségi előjárók ?

A hitközségnél megüresedett előjárói állásokat legközelebb betöltik. Jelölés még nem történt, de beavatott körben az állásokra a közélet három előkelő zsidóhitű férfiát emlegetik: Vadász Lipót dr. volt igazságügyi államtitkárt, Vázsonyi Jenő volt államtitkárt, az államvasutak volt elnökgazgatóját és Baracs Marcell dr. ügyvédet, a demokratapárt elnökét. A három férfi megválasztása diszére és hasznára lenne a hitközségnek.

Gyöngyszemek a talmudból és a midrasból.

Irja: Szabolcsi Lajos.

Boldogan és szabadon élt Izrael a perzsa uralom alatt.

Ifju tanítvány andalgott a machuzai ligetben az ősz mester oldalán.

— Különös nép vagyunk, mi zsidók, — szolt az ifju. — Minden imánk csak egyet kér, minden fohászunk csak egyet eseng: békét. Reggel és este, járunkban és keltünkben csak békét, békét könyörgünk. „Hozz békét...“, kiáltunk. „Sok békét, nagy békét...“, sóhajtok. „Aldj meg a békével...“, esdek-lünk. Béke sátrát kívánjuk, a béke Istenét ünnepe-ljük. Ó, mester, ha körülnézek és látom Izraelt nyugton az ő hajlékaiban, dolgozva a földeken és játszadozva az iskolák napos udvarán, akkor azt kell mondanom: mily félenk nép ez, hogy folyton csak békéért és nyu-galomért imádkozik!

De az ősz mester e vakmerő szavakra reszketőn emelte ég felé fáradt ujjait és így szólalt meg:

— Te nem tudod, fiam, te nem tudod! Ne is tudd soha, soha! Te nem érzed Izrael titkát, te nem sejtéd, miért reszket folyton a mi népünk lelke, mitől tart és mi leskelődik rá. A mi szabadságunk csak álom, amely 'elszáll, a mi nyugalomunk sóhajtság, amelynek vége szakadhat hirtelen. Mi tudjuk, miért imádkozunk. Mert egyszerre csak meginog alattunk a föld, elsápadnak a kertjeink, kigyullad a házunk és vér, vér folyik gyermekeink homlokán... Te nem tudod, hogy nekünk egy a félelmünk: elmulik a béke. Egy az aggodalmunk: eltűnik a nyugalom. Nincs más kincsünk, mint a béke. Nincs más álmunk, mint a béke. Ezért kell imádkoznunk éjen és napon: békéért.

Ha nincs béke, eltörpülünk és összerogyunk. Ha nincs béke, nincs Izrael. Ne kételkedj, fiam, hanem imádkozz népeddel a békéért. És ha nem is érted, ha ki is gunyolod: csak imádkozz. És én úgy kívánom neked: ne is tudd meg életedben, mit jelent valójában ez az örök, ez a meg nem szűnő ima, mit jelent a futó, az elnyomott, az üzött Izrael jajkiáltása: a békéért.

*

Fáraó, Heródes és Hadrián: a mi legnagyobb ellenségeink, tudták, hol kell megölni Izraelt. A gyermekeinket vették üldözőbe. Fáraó elrendelte: öljétek meg a csecsemőket. Heródes megparancsolta: mérgezétek meg a kicsinyeiket. És Hadrián mosolyogva hirdette ki: zárjátok le az iskoláikat.

*

Szüntessétek meg az istentiszteletet és alakítsátok át iskolává a templomot, ha a szükség parancsolja. Az iskolapad szentebb, mint az oltár.

*

Mit bánjuk a római poroszlok dühöngését, mit törődünk a csöcselék kiáltozásával, mely halállal fenyeget: csak a gyermekeink tanulhassanak nyugodtan a házunk belsejében.

*

Üldözés idején így imádkozzál: Dicsértessél Örökkévaló Istenem, ki nem teremtettél gyűlölködőnek és nem engedted, hogy üldözőbe vegyem embertársamat.

*

Izrael csak a saját országában nevezetik nemzetnek.

*

— Ki kell irtani őket, mert nem szeretnek bennünket eléggé, — mondotta Hadrián császár hadvezérének, Severusnak, mikor elküldte a zsidók elleni végső háboruba.

*

Abrahám ott állott megkötözött fia mellett. Fel akarta áldozni őt Istenének és most, hogy elmúlt a megpróbáltatás, kiragyogott fenn az ég és a megdicsőülés sugara tündökölt az aggastyán homlokán.

És Abrahám imára emelte kezét.

— Mit kívánsz hivem, Abrahám? — hangzott az égi szózat.

— Azért imádkozom, atyám, hogy amit velem tettél, tedd meg egykor fiammal is. Próbára tettél engem hitemben, tedd vele ugyanezt. Kísértsd meg őt is, vidd őt is szenvedésbe és kétségbeesésbe. Így cselekedj az én fiammal és minden utódommal, én Istenem. És akkor, megállva a próbát, ők is szilárdak lesznek hitükben és Istenükben, mint én, ki a legtöbbet hoztam áldozatul a hitemnek, a Mória hegyén.

Siremlékek és sirtáblák

nagy választékban
EICHENBAUM MÖR

V. Rudolf-tér 4.

Telefon: 46-74.

A vak fiu utja halott édesanyjával az oceánon át.

Legendaszerűen kegyeletes és biblikusan megható az a történet, amely egy Amerikába szakadt magyar család hazatéréséről szól. Évek előtt történt, hogy a fővárosi Beer Lajosné az amerikai St.-Louisban megtelepedett. Két gyermeket nevelt föl a távol idegenben. Az egyik leány, aki egy Gömöri nevű magyar zsidó embernek lett a felesége, a másik fiu, a most harminnégyéves Beer Zsigmond, aki szemidegsorvadás következtében megvakult. Beer Lajosné háromnegyed év előtt követte elhunyt férjét. Halála előtt azt az utolsó óhaját fejezte ki, hogy örök álmát hazai földben, a pesti zsidó temetőben, édesanyja és elhalt leánya mellett alhassa.

Az édesanya utolsó kívánsága parancs volt a vak fiu előtt. A holttestet bebalzsamoztatta és ideiglenesen egy kápolnában helyezte el, amíg a halottszállítás ügyét az utban fekvő országok hatóságaival elintézte. Hat hónapig tartott, amíg a vak ember megszerezte a szükséges okmányokat. A hat hónap alatt mindennap meglátogatta kápolnabeli nyugvóhelyén halott édesanyját és kezével tapogatta a koporsót, hogy érezze, ott van-e még. Végre elindulhatott a vak fiu halott édesanyjával Magyarországra felé. Két hónapig tartott, amíg ideért, ahol teljesülhetett a messze idegenben meghalt magyar asszony utolsó kívánsága. A rákoskeresztúri temetőben hantolták el, a gyászbeszédet Fischer Gyula dr. mondotta fölötte.

A zsidók Szabolcsban

majdnem olyan régóta laknak, mint a magyarok — bizonyítja Sándor Móric egy okos és érdekes tanulmányában — és állításának igazolására felemlíti a szabolcsi országos zsinatnak 1092-ben, I. László király uralkodása alatt hozott két törvényerejű határozatát, amelyek közül az első kimondja, hogy: „Ha zsidók keresztény nőkkel házasságban élnek, vagy ha valamely keresztény egyént rabszolgaságban tartanak maguknál, ezek tőlük elvétetvén, szabadságukba visszahelyeztesse nek” a másik pedig úgy intézkedik, hogy: „Az a zsidó, kit valaki vasárnap vagy más ünnepen munkánál ér, veszítse el szerszámait, melyekkel dolgozott.” Ez a két határozat kétséget kizáróan bizonyítja, hogy már Szt. László előtt is állandóan lakniok kellett Szabolcsban zsidóknak, s hogy a zsidók és keresztények között már abban az időben is, az idők szokásainak megfelelően jöttek létre, még pedig valószínűleg nagyobb számmal, házasságok. Ha ezek a házasságok kivételes jelenségek lettek volna, aligha kellett volna országos zsinaton foglalkozni velük. De mást is bizonyítanak ezek a törvények. Azt nevezetesen, hogy a László-korabeli zsidók Szabolcsban nem voltak, miként a Friedrich-frazeológia őket elmésen nevezi: füttyművészek, nem handlék voltak, hanem mesteremberek, vagy földmivelők, azonban egészen bizonyosan olyan emberek, akik szerszámokkal dolgoztak, amit a handlék még a legkivételesebb esetekben sem igen szoktak megcselekedni. A faji elmélet hirdetői is érdekes következtetéseket vonhatnak László király dekretumaiból. Megállapíthatják belőle, hogy 1092-ből okiratunk is van arról, hogy már a magyar kereszténység első századában sem voltak Magyarországon sem ugynevezett tisztavérű keresztény magyarok, sem tisztavérű zsidó szemiták. És megállapíthatjuk azt

is, hogy azok a zsidók, akik már a honfoglalás alatt és előtt az országban éltek, hogy azok éppen olyan kevéssé tartoztak a szemita fajtához, mint a magyarok. Azok a zsidók, akik a magyarokkal egyetemben jöttek az országba, vagy akik már az ő bejövetelüket megelőzően is itt laktak, alighanem kazárok voltak: zsidó hitre áttért szlávok, Magyarország ősszsidói tehát éppen úgy, miként a mai orosz és lengyel zsidók is, faj tekintetében a sémi fajtól éppen olyan távol állanak, illetve; legalább annyira árják, mint a magyarok. Ami az egész faji elméletet halomra dönti az, hogy zsidó szlávok és a pogány vagy keresztény magyarok vére már a királyság első századában is elkeveredett és azóta is sokszor vegyült — nemcsak Szabolcsban — egymással. A zsidók történelmi múltját Szabolcsban egy serpentin kőből készült héber feliratu pecsétnyomó is igazolja, amelyet Timár és Rakamaz között egy bronzkorabeli és a népvándorlás korából származó leletben talált, mintegy harminc évvel ezelőtt Sósza András az ismertnevű archeológus. A pecsétnyomó héber felirata: Jechiel Seraga ben Menachin Gerson, amelynek magyarnyelvű értelmezése így hangzik: Jechiel Seraga, fia Menachem Gersonnak. Jechiel megfelel a német Gotlobnak, Seraga lámpást jelent héberül. Menachem vigaszt jelent, rendszerint olyan zsidó fiuk kapták ezt a nevet, akik apjuk halála után születtek. Az a körülmény, hogy ez a pecsétnyomó a népvándorlási tárgyakkal együtt találtatott, arra enged következtetni, hogy a zsidók már e hajdani századokban is éltek s telekeztek Szabolcsban. Találtak zsidó érmet Császárszálláson is, az ezüst érem egyik oldala ezt a feliratot viselte: Sékel Jiszroél — Izrael sékelje, másik oldala Aron kivirágzott botját ábrázolta s noha ez a sékel valószínűleg nem igazi zsidó sékel, hanem utánczat, az viszont kétségtelen, hogy legalább hat-hétszáz éves utánczat. Az első írott nyomok, amelyek a szabolcsi zsidókról szólnak, a tizenharmadik századból származnak. A legrégebbet közülük Fisch Jakab nyiregyházi lakos dédapja írta, s 1780-ban kelt Nagykállóban. Van egy érdekes akta arról is, hogy Bleuer zsidó kerületi főnök mellé, a vármegye a türelmi adó beszedésére hajdút rendel... Sándor Móric kis röpirata, amely a Nyirvidék című helyi lap antiszemita támadásaira íródott válaszképpen: Zsidók Szabolcsban címet viseli, egy iv terjedelemben Nyiregyházán, Sósza Elek könyvnyomdájában jelent meg. Ára két korona, jövedelme a hadiárváké és a hadirokkantaké.

Delitzsch ur hazugságai.

Delitzsch Frigyes berlini német egyetemi tanár, a híres Delitzsch Ferenc bibliakutató fia, „A nagy ámtás” címen új művet adott ki, melyben az ótestamentum és a zsidók szerepével foglalkozik. Delitzsch Frigyes már egyszer beszélgetett magáról, midőn 1902-ben kiadta a „Bibel-Babel” című alattomos művét, melyben Mézest és a tízparancsolatot „leleplezte”. Mostani művében az egész szentírás ellen író háborút indít. Delitzsch célja kitűnik „tudományos” műve második részéből, mely tiszta antiszemita heccirat. Itt levetkőzve minden tudományos mezt, hamis tételek alapjául odalyukad ki, hogy a zsidó nép mindig és még ma is erkölcsileg nagyon alacsony fokon áll, hogy Judea és Izrael orszá-gai a világ legzülöttebb államalakulataihoz tartoztak, hogy e nép a hazátlanság kainbélyegét hordja homlokán és ellene minden népnek idejekorán kell védekeznie.

Nem tulajdonítanánk valami nagy fontosságot egy meghibbant, gyűlöletében elvakult elme produktumának, ha nem kellene biztosan arra számítanunk, hogy az egész világ antiszemita világa ujjongó örömmel veti majd magát erre az új

ha az igazság utjáról lesiklunk: saját magunk alatt ingatjuk meg a talajt.

A keresztény embernek harcolnia kell. Harcolnia, de nem a zsidók vagy bármely más faj ellen, hanem igenis a bűn ellen! Ha Jézus ma leszállna hozzánk: a leghatározottabban elítélné minden harcot.

Hadd álljon itt komoly figyelmeztetésül Weichert Miklós törökbálinti róm. kath. plébános egyik beszédéből egy kicsike részlet: A beszéd Pest vármegye törvényhatósági bizottságának gyűlésén hangzott el s e vezető helyről bizonyára meghallotta azt az egész ország is. Halljuk meg mi is és tanuljunk belőle. Ft. Weichert Miklós rk. plébános a következőket mondta:

„Hazája ellen vét mindenki, aki ahelyett, hogy egységessé, erőssé és hatalmassá iparkodnék tenni az országot, azt részekre tagolja és felekezetek, nemzetiségek és társadalmi osztályok szerint osztályozza. Nem lehet az országban sem katolikus, sem protestáns, sem zsidó más, mint magyar. Egy gondolat acélozza meg idegeinket és pedig az, ami még az erkölcsstelen franciákban is fenntartotta az erőt félszázadon keresztül: a revanchenak, az irredentizmusnak a gondolata.”

Pest vármegye törvényhatósági bizottsága külön határozattal jegyzőkönyvileg örököltette meg ezt a beszédet s bizony jó volna, ha Amerikában is meghallanák azt.

Testvéreinket arra kérjük, hogy tartsák távol magukat a gyűlölködő antiszemitizmustól. Nem méltó az komoly keresztény emberhez.

A zsidók kivándorlása.

Julius 17-én és 18-án négyezer emigránssal négy gőzhajó kötött ki Newyorkban. Köztük ezerötszázan voltak zsidók. Julius 20-án újabb két gőzhajó érkezett sok zsidó kivándorlóval. Julius 29-én Nordamba 1200 zsidó emigráns érkezett.

A bot és a zsidóság.

Bródy Ernő: Allitom azt, hogy úgy, amint ez a törvényjavaslat kontemplálja, amint ez a törvényjavaslat kiterjeszkedik olyan bűncselekményre, melyek nem a zsidók ellen mennek, hanem a magyar parasztok ellen...

Meskó Zoltán: Ne fájjon magának a magyar paraszt!

Bródy Ernő: Nekem a méltatlanság fáj; én az igazságért küzdök. Legyen az zsidó, legyen az jobbágy, legyen az ur, legyen bármilyen vallású: én nem a vallást, hanem az embert nézem.

Meskó Zoltán: Miért nem mondta el ezt tíz év előtt?

Bródy Ernő: Én mindig így beszéltem. A testi sértés bűncselekményében, amelyre a botbüntetés kontempláltatik, én nem látom a zsidókat olyan nagyon találva. Nem nagyon látom, hogy a zsidók olyan gyakran követnének el testisértést vagy az ember élete elleni bűncselekményeket. (Zaj.) Azt mondja a törvényjavaslat, hogy a felszaporodott bűncselekményekre kell behozni. Tehát nagy előzményei vannak ennek az intézkedésnek. Szeretném látni, hogy micsoda előzménye és statisztikai megállapítása van a t. igazságügyi kormánynak pl. a csalárd bukásra. Csalárd bukás nem követhető el a háboru alatt, mert a háboru alatt a moratórium folytán csődöt nem rendeltek el, úgy hogy egyetlen egy csőd eset sincs. A csalárd bukásnak alapfeltétele az, hogy vagyonbukott legyen az illető, azonban olyan csődbejutott ember, ki vagyonbukott volna a háboru alatt, nem mutatható fel. Hát ez az az elszaporodás, melyre az igen t. miniszter ur hivatkozik, még pedig egy olyan bűncselekménynél, amely fogalmilag ki van zárva.

Budaváry László: Mindegyik megmilliószodott!

Bródy Ernő: Engedelmet kérek, csőd nem nyitható. Ha Budaváry t. képviselőtársam az ő nagyszerű indítványába belevette volna, hogy csődöt pedig nyitni kell a zsidók ellen, talán lehetett volna erről beszélni. (Derűtség jobbfelől.)

Könnyelműség lenne, ha viselt nyakkendőit eldobná.
Kifogástalanul kifordítja vagy alakítja
Etus nyakkendő-varrodája
Budapest, VII., Rózsa-p. 86. II. 24. (A Király-utca közelében.)

HIREK.

— A Patronázs Egyesület közgyűlése. Az Országos Izraelita Patronázs Egyesület Székely Ferenc udvari tanácsos elnöke alatt vasárnap tartotta meg két év után első közgyűlését. Az elnöki megnyitó beszédben Székely Ferenc kifejtette, hogy a forradalmak következtében, de különösen a proletárdiktatura folytán, az egyesület kénytelen volt működését beszüntetni. A kommün minden vagyonától megfosztotta az egyesületet, ami újabb bizonyosság arra, hogy a zsidóság a kommunizmussal nem azonosítható. A bolsevisták szüntették be az egyesület balassagyarmati hadiárvaházat és megakadályozta azt is, hogy a rózsadombi telepen támogathassák a szerencsétlen árvagyerekeket. A nehézségek még ma sem szűntek meg és az egyesület csak nagy nehézségek árán tud hivatásának megfelelni. A napi-rend letárgyalása során Fáy Miksa terjesztette elő az igazgatóság jelentését, amely beszámol az egyesület két-estendei munkásságáról. A háboru során az egyesület vállalkozott a hadiárva és a menekültek gyermekeinek ellátásáról. Tevékenységében azonban a forradalmak megakadályozták és abból a válságból, amelybe a tanácskormány sodorta az egyesületet, még máig sem tudott kikerülni. Az egyesületet szocializálták, százezer korona értékű fehérnemű- és ruhakészletét elkommunizálták, berendezését és felszerelését elvették. A jogrend helyreállításával az egyesület vezetősége hozzájárult a restaurálás munkájához, azonban a károkat nem tudta pótolni. Az egyesület újabb 241 hadiárva fogadott támogatásába és háromszáz segélykérést intézett el. Háromezer gyermek gondozására a két év alatt 108,627 koronát fordítottak. Újabb veszedelme az egyesületnek, hogy helyiségeit elrekvirálták. Minden eddigi közbenjárás hiábavalónak bizonyult és az egyesület most helyiség nélkül kénytelen tengődni. A közgyűlés fölhatalmazást adott az elnökségnek, hogy a helyiségek visszaszerzése céljából újabb lépéseket tegyen. A költségvetéshez és a vezetőség indítványaihoz a közgyűlés vita nélkül hozzájárult.

— A zsidó gimnáziumból. A pesti izr. hitközség zsidó fiugimnáziumába 136 jelentkező közül csak 90-et, a leánygimnáziumba 149 jelentkező közül csak 80-at vehettek fel. Minthogy a középiskolákból kizárták a zsidóhitű jelentkezők 90 százalékát és a két gimnázium sem nyithat a miniszteri tilalom folytán újabb párhuzamos osztályokat, a hitközség előjárósága elhatározta, hogy a polgári iskolákba veszi fel a jelentkezőket és annyi első osztályt nyit, amennyit csak a jelentkezők száma megkíván.

— Új zsidó templom a fővárosban. Szeptember 7-ikén avatják fel a pesti izr. hitközség területén a legújabb zsidó templomot, Klein Jenő építész kitűnő művét Zuglóban, Hajtsár-ut 119. szám alatt. Az ünnepélyes felavatáson, mely a jelzett napon délután 4 órakor lesz, a hitközség részéről Hevesi Simon dr. főrabbi mond avatóbeszédet, Abrahamson Manó főkántor végzi az énekszámokat. A zuglói templomépitők részéről Klein Jenő építész, az imaegyesület részéről Schmelczér Izsák dr. rabbi és Fischer elnök mondanak szónoklatokat. A nagyközönség figyelmét felhívjuk a szép ünnepélyre.

— Honig Dávid. Igazi embert és jámbor zsidót temettek el nagy részvéttel Baranyamágoacson: Honig Dávid csuzi uradalmi nagybérlőt, kinek őse a szenici vértanu, rabbi Mose volt. Őseihez méltó életet élt. Gyemekeit vallásosan és jámboran nevelte. Mintegy 30 esztendeje távozott születési helyéről és előbb Vas megyében, később Csuzon gazdálkodott; mindkét helyen tevékeny részt vett a zsidó hitélet irányításában. Csuzon, mint a hitközségnek elnöke, dícséretesen kifejlesztette e kicsi, szerény hitközségnek intézményeit. Igaz zsidó emberszeretete abban is megnyilatkozott, hogy mindenki sorsa iránt érdeklődött, utmutatótanáccsal közeledett az erre szorultakhoz és mint teljesen modern ember, igaz vallásos életet élt és mint igaz jámbor zsidó ember készült a halálra. Hosszas, gyötrelmes betegségében sem vesztette el Istenbizalmát és rendelkezésében

többek között hagyományozott: a városmajori szanatóriumnak 50.000 K-át, a csuzi Chevra Kadisának 20.000 K-át, a hitközségnek 20.000 K-át, jótékony célra, kiválólag a szegénysorsu rokonsága részére 50.000 K-át. A gyászszertartáshoz megjelent az egész kiterjedt rokonság és Mágocs község színe-java, felekezeti különbség nélkül. A gyászbeszédet *Lebovics József* mágocsi kerületi főrabbi tartotta, ki magas szárnyalatu szónoklatban, gyönyörű magyar nyelven vázolta a megboldogult erényeit.

— **Sirköavatás.** A két év előtt elhunyt *Ernyei Mór* dr. ügyvéd, fővárosi törvényhatósági bizottsági tag sirkövét a mult héten avatták fel. Az elhunyt kiváló férfinak a közélet, hitközség és szentegylet körüli hervadhatatlan érdemeit kegyeletes avató beszéddel méltatta *dr. Kiss Arnold* budai főrabbi. A budai Szentegylet és a hitközség, az előljáráóság képviseltette magát volt elnöke sirkövének felavatási ünnepén.

— **A Kereskedelmi Tisztviselők Orsz. Egyesülete** által fenntartott és a vallás és közoktatásügyi Miniszter 122.332/1916. sz. rendeletével engedélyezett nyilv. jogu női keresk. szaktanfolyamra a beiratások megkezdődtek. Modern nyelviskolánkban német, francia, angol stb. tanfolyamok kezdődnek. V., Vilmos császár-ut 78., I. 1. Telefon 130—31.

— **Adományok.** E héten beérkezett hozzánk: *Tetszés szerinti kiosztásra*: Goldgruber Józsefné 140 K, G. H. B. 50 K. — *A főrabbi özvegye részére*: Hirschler Ferenc Nagykanizsa 100 K, Csabai zsidótól 100 K, Weisz Tóbiás Kiskunhalas 20 K, Fodor Győző 50 K, dr. Bernáth Miklós 50 K, W. L. és G. M. 60 K. — *Magyar zsidó hadifoglyoknak*: Dávid Mór Turkeve 100 K. — *Magyar zsidó menekülteknek*: Mazesz Ignácné Tormafölde 25 K. — *Szentföldi nyomorgóknak*: Rosenbaum Menyus Rakamaz 80 K, Szitcer Simon Zalabér 30 K. — *Rosner Mór részére*: Wolf Alice Hódmezővásárhely 20 K, Ipolyi M. 10 K. — *Vidéki hitoktató részére*: dr. Simon Miller Yonkers (Amerika) 1 dollár. — *Zsidó kántor részére*: dr. Simon Millers Yonkers (Amerika) 1 dollár. — *Rechtschaffen Sámuel hátrahagyott családjának*: B. C. 1000 K. — *Goldberger Farkas hátrahagyott családjának*: N. N. Kőbánya 20 K, B. O. 1000 K. — *Sándor Hermann részére*: dr. Simon Miller Yonkers (Amerika) 1 dollár. — *Dzsenti urileány részére*: Mazesz Ignácné Tormafölde 25 K, G. & B. 50 K.

— **Fényes esküvő.** *Dr. Venetianer Lajosnak*, a nagynevű újpesti főrabbinak leányát, Mártát, vasárnap vezette oltárhoz *Varga Sándor* börgyáros. Az esküvőt ünnepélyesebbé tette, hogy az újpesti hitközség tagjai olyan nagy tömegekben jelentek meg, hogy nemcsak a templomot töltötték meg, hanem a környező utcákat is elárasztották. Az országszerre népszerű főrabbi családi ünnepén megjelentek a zsidó intézmények képviselői is, így a pesti hitközség képviselőiben *Hevesi Simon* főrabbi, a rabbiszeminárium részéről *Bla u Lajos*, a tanítóképző részéről *Bánóczi József* jelent meg. A templomi ünnepélyt *Arányi Adolf* kultuszfelügyelő rendezte. A fiatal párt *Venetianer* főrabbi megható beszédben áldotta meg, majd a templom énekkara két hangversenyszólót adott elő. A szertartás után *Kálmán* dr. elnök vezetésével a hitközség nagyobb küldöttsége kereste föl a főrabbit és meleg beszédben üdvözölte.

— **Visszaélés az Egyenlőség nevével.** Számptalan oldalról érkeznek hozzám panaszok, hogy ügynökök a „Magyar Zsidó Almanach” című munkával megkárosították a járatlan közönséget. Ez alkalommal az Egyenlőségre és rám hivatkoznak. Kijelentem, hogy a „Magyar Zsidó Almanach” című munkához — azon kívül, hogy jóhiszeműleg előszót irtam eléje — közöm nincs. Minden felelősség a mű két kiadójáé: *Bethlen Pál* és *Szirmai Vidor* uraké. — *Szabolcsi Lajos*.

— **Hymen.** *Wider Salamon* oki, rabbi (Máramarosziget) és *Wider Jolán*, a nyiregyházi orth. rabbi leánya, aug. hó 24-én házasságot kötöttek. (Minden külön értesítés helyett.)

Jób megátkozza a születése napját.

„És felkiálta Jób és monda: Elvesszen az a nap, melyen én születtem, az éjszaka is, melyen azt mondották: Férjfigyerek fogantatott!”

(Jób könyve 3.)

*Boruljon rá a fájdalom homálya,
burkolja be, mint felleg a napot!
Sorvadjon el a nap, bús öszömnék virága,
amelyen életem e hervadó világra
fogantatott!*

*Sülyedjen el a végtelen időből,
mint hulló csillag nyári éj egén,
mint bűnös városok vulkánikus tüzekben,
és vesszen el a nap, amelyen én születtem,
szegény, szegény!*

*Ne számláljátok őt a hónapok közt
és e napon dalok ne zengjenek!
Csillagtalan legyen, s ne hulljon rá a hajnal
és átkozzák meg őt kiáltó iszonyattal
az emberek!*

*Miért születtem, Istenem? Mivégre?
Mért varrtad rám e rémes életet?
Mért költöttél fel, ó, nyugalmas álmaimból,
ha lábam nyomdokán csak könny és szörnyű kín hull
s nem élhetek?*

*Nagy Isten, mért adsz fényt a nyomorultnak,
betegszivűre élet mért zuhog?
Vakon aludni jobb, mint élni eltemetve,
s nyílt szemmel nézni a vergődő emberekre
én nem tudok!*

*Koporsók közt én nem tudok örülni,
a boldogságot én nem ismerem!
Engem csak fájdalom izzó lapátja éget,
nekem csak perzselő, tüzes szekér az élet,
jaj, Istenem!*

Bródy László.

Az önzés kiirthatatlan, de hogy az önzés rabszolgáivá ne legyetek, azt értelmetek kiküzdheti. *Makab. IV. 3,2.*

Ki a hős? Aki rossz hajlamát legyőzi. *Atyák mondásai IV. 1.*

A bűnt nem küldötték a földre; az emberek teremtették azt önmagukból. *Henoch 98. 4.*

Isten egyenesnek teremtette az embert. *Prédikátor 7, 29.*

NAPTÁR

Vasárnap, szept. 5. elul 22. (Szelichosz első napja), hétfő 23, kedd 24, szerda 25, csüt. 26, péntek 27, szombat 28. — Heti szidra Nicovim (M. V. 29. f. 9. v. — 30. f.) Háftoro Szósz oszisz. (Jezs. 61. f. 10. v. 62, 63. f. 9. v.) Szombat bejövetele: 7 ó. 20 p. — kimenetele: 8 óra. V. VI. Perek.

GÁBOR-fiúnevelőintézet

elemi és középiskolai tanulók számára.

Budapest, VI., Munkácsy-u. 21.

Telefon: 9000. — Prospektus.

PÁLYÁZATOK.

A vasvári izr. hitközségnél a kántor-metszői állás sürgősen betöltendő. Képesítést, életkort, családi állapotot stb. hitelesen feltüntető okmányokkal ellátott kérvények mielőbb a hitközség elöljáróságához küldendők be. Javaldalmazás megegyezés szerint. Minthogy egyelőre csak egy szobából és konyhából álló lakást tudunk biztosítani, csak kis családúak pályázzanak. Előnyben részesülnek, akik 3 elismert orthodox rabbtól bírnak képesítéssel. Ugyancsak betöltendő hitközségünkben a főünnepekre a **muszáf előimádkozói** állás is. Utiköltséget csak a meghívottnak térítünk meg. Kelt Vasvárott, 1920 augusztus 16. **Dr. Dénes Mór**, hitk. elnök. **Pártos Károly**, hitk. jegyző.

A sárospataki aut. orth. izr. hitközség a közeledő nagy ünnepekre jóhangu előimádkozót keres. Kellő okmányokkal felszerelt ajánlatok azonnal benyújtandók. **Knopfler Jenő**, hitk. elnök.

A kisujszállási izr. hitk. pályázatot hirdet egy sóchet ubódek vekauré és jó előimádkozó állásra, mely mielőbb betöltendő, esetleg a 3 nagy ünnepnapra Bál muszáf, évi fizetés megegyezés szerint, magyar honosság és előkelő rabbiktól kabalé megkivántatik. A meghívottnak utiköltsége megtérítetik. Kisujszállás, 1920 aug. 23. **Az Elnökség.**

A győrszigeti talmud thóra-egylet keres azonnalra tanítót, ki gyermekeket kezdő chumes, rasi és gemoro tanít. Fizetés havi 1000 korona és teljes ellátás. **Gestetner Náthán**, Győrsziget, Gyár-utca 12.

A szombathelyi Kongr. Izr. Hitközség pályázatot hirdet egy hitoktatói állásra, aki köteles lesz a helybeli középiskolánál a hittant tanítani és esetleg a hitközség irodájának vezetését, jegyzői és könyvelői teendőit is vállalni. Olyan okl. tanítók pályázzanak, kik képesek a rendszeres középiskolai hitoktatást eredményesen ellátni. Az állás mielőbb elfoglalható és egy évi sikeres működés után véglegesítették. Pályázatok a legrövidebb időn belül a hitközség címére küldendők, lakáshiány miatt nőtlen pályázó előnyben részesül. Javaldalmazás a mai megélhetési viszonyoknak megfelelően megállapodás szerint. Szombathely, 1920 augusztus 25. **Deutsch Samu s. k.**, hitk. elnök.

APRÓ HIRDETÉSEK.

Szülők figyelmébe! Egy-két tanuló kitűnő ellátásban, gondos nevelésben részesülhet középiskolai vallástanárnál. **Dr. Winkler, VII., Nefelejts-utca 58.**

Örökbe fogadna uri család szép, egészséges leánygyermeket 1—3 év közötti életkorban. Leveleket „Csak egészséges és szép” jeligére a hirdetési osztály továbbít.

Élettársat keresek, intelligens, csinos, 43 éves, özv. sógornóm részére, ki félmillióssal vagyonnal és teljes lakberendezéssel rendelkezik. Három felnőtt, részint már önálló kenyérkereső gyermek anyja. Földbirtokos vagy nagykereskedő előnyben. Leveleket „Tevékeny élettárs” jeligére a hirdetési osztály továbbít.

Néhány izr. elemi vagy középiskolai tanuló nálam valóságos nevelésben és gondos ellátásban részesül. Lelkiismeretes correpetíció. — Alapos oktatás héber és idegen nyelvekben. — Zongora. — Arnyas kert. Bpest, X., Rezső-tér 2., Kelemen Ignác tanár.

Vidéki földbirtokos keres izr. okleveles tanítónőt, egy harmadik és egy negyedik polgárista leány előkészítésére zongoratanítással együtt. Németül és franciául tudók előnyben. Ajánlatok fizetési igény megjelölésével, fényképpel felszerelve, Stein Hermann bankhivatalnok Kisvárdára küldendők, ki továbbítja.

Zsidó, esetleg árva, jó házból való 25—30 éves leány, a háztartás minden ágában jártas, főzéshez értő, rituális háztartásban négytagú családhoz házvezetőnőül háztartási alkalmazott mellett felvétetik. Bemutatkozás vasárnap, Kazinczy-utca 8., I/17., Beck.

Házitanítót keresek két II-ik gimnazista fiam mellé, ki a világi tantárgyak és chumis, Tnach, Raschi perfekt tanítására képes. Lakás, teljes ellátás (mosás nélkül) és havi 200 korona fizetés. **Lámpl Ignác Rákospalota.**

Mérlegképes, megbízható, gyakorlott, nőtlen vagy kis családú könyvelőt keresünk. Szakmabeli előnyben. Szombaton munkaszünet. Ajánlatokat működési bizonyítványokkal és személyi adatok megjelölésével kérünk. Vásártéri gőzmalom, Büdszentmihály, Szabolcsm.

Vidéki orthodox zsidó család szakácsnőt keres, ki a háztartásban is segédkezik. — Fizetés megállapodás szerint, jó bánásmód biztosítva. Személyes megbeszélés II., Fő-utca 40., I. em. 1.

Perfekt magyar-német, művelt hivatalnoknő titkárnői, pénztárnoknői, társalkodónői vagy egyéb állásba menne vidékre. „Egyedülálló” jeligére hirdetési osztályhoz.

Benősülne jóforgalmu üzletbe 27 éves izr. vallásu, kereskedelmi szakmában jártas érettségizett fiatalember. Komoly ajánlatok pontos cím megjelölésével „Törekvő” jeligére a hirdetési osztályba kérek.

Benősülne tisztességes izr. családba 32 éves szabómester. Özvegy nincs kizárva. „Boldog otthon 32” jeligére a hirdetési osztályba.

Vallásos, lehetőleg gyermektelen, jólelkű és jómódu házastársat keres vidéki özvegy jegyző, kinek cseh megszállott területen háza van. Esetleg benősülne. Leveleket „Szép gazdasszony” jeligére hirdetési osztályhoz.

Vallásos izr. leány vallásos izr. családnál 1—2 gyermek mellett állást keres. Felvilágosítást ad: Krausz, Király-utca 32.

Menekült mérnök sok évi gyakorlattal a középiskola reáltárgyaiból vagy elemiből magánoktatást vállal. Cím a hirdetési osztálynál.

Vallásos izr. 17 éves fiatalember, 4 polgárit végzett, gazdaságban mint felügyelő avagy mint írnok állást keres. Cím a hirdetési osztálynál.

Intelligens házvezetőnő ajánlkozik uri családnál vagy magános urhoz. Főzésben perfekt. „Szorgalmas” jeligére hirdetési osztályhoz.

Nevelőnő, perfekt német, egy 4 és egy 1 éves leányhoz azonnali belépésre kerestetik. Vallásos előnyben. **Schwarcz Vilmos, Kiskőrösön.**

Teljes ellátásra elfogad 2 jónevelésű tanulót izr. állami nyugdíjas. Soroksári-ut 38., III. 12/A.

Izraelita urileány, képesített zongoratanárnő, tanítást vállal. Üllői-ut 95., II. 63.

Bocher „Bál Muszáf” előimádkozói állást keres. Adler Emánuel, Sárospatak.

Arvaleány, izr., művelt, kereskedelemben szakképzett, 20.000 korona hozománnyal, egy szoba butor, teljes kelenyével, intelligens, önálló fiatalemberrel ezuton óhajt megismerkedni. Leveleket „20 éves” jeligére e lap hirdetési osztályához kérek.

Kereskedelmi akadémiai hallgató, német-francia nyelv- és zongoraismerettel nevelői állást keres. Ajánlatokat „Főhadnagy” jeligére kér a hirdetési osztályba.

Fővárosi iskolaigazgató 1—2 tanulót ellátásra elfogad. Rituális koszt. Idegen nyelvek. VII., Dob-utca 95.

Házitanító negyedik elemistához délutánra kerestetik. Müller, Fő-utca 19.

Jó házból való fiatalember inasnak felvétetik. Hajdu, Nagyfuvaros-utca 3/B., II. 17.

Fiatal főzőnő uriházba felvetetik. Hajdu, Nagyfuvaros-utca 3/B., II. 17.

Mathematika—természettudományi szakos tanárnő, francia, német, héber nyelvben jártas, tanítást vállal. Vallásos uri családnál esetleg ellátásért. Cím: Üllői-ut 121. **Papirüzlet. (*)**

Munkaképtelen özvegyasszony mülábnak kijavításához szükséges összeget előteremteni nem tudja; a jószívű emberek támogatásáért esedezik. Szíves adományokat özv. Silber Kálmánné, Izabella-utca 7., fdsz. 3. címre kér.

Fiatal tanító, okleveles kántor, vidéken vállalja ünnepekre a „Sácháriszt”. Ajánlatokat „Kántortanítónak” a hirdetési osztályhoz, (Kertész-utca 16.).

Egyetemi hallgató (bölcész) német, francia nyelv- ismerettel, vidéki családnál gyermekeknek a magánvizsgálatra és nyelvgyakorlatra való előkészítését elvállalja. Szíves megkereséseket „Lelkiismeretes előkészítés” jeligére a kiadóba kérek.